

*Araştırma Makalesi / Research Article*DOI: <http://dx.doi.org/10.29064/ijma.1125060>**Pandemi Tedbirlerine ve Aşılama Politikalarına Uyum: Hofstede'in Kültürel Değerler Teorisi Üzerinden Bir Araştırma ***Elif Kaya ¹, Sümeyye Güngör ²*¹ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye / elifakkas@sdu.edu.tr.² Arş. Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin, Türkiye / sumeyye@artvin.edu.tr.

Özet: Devlet ve halk sağlığı uygulayıcıları pandemiyle mücadelede çeşitli kısıtlamalar uygulamış ve aşılamaya dair faaliyetler yürütmüştür. Bu politikalara bazı bireyler hızlı uyum gösterirken bazıları ise uyum göstermekten kaçınmışlardır. Bu durum, devletlerin ve halk sağlığı uygulayıcılarının zorlayıcı tedbirler almasına yol açmıştır. Zorlayıcı tedbirlere uyum noktasında ortaya çıkan farklılıklar, sebebinin araştırılmasını gerekli kılmıştır. Bu çerçevede "bireysel kültürel değerler, bireylerin pandemi tedbirlerine uyum davranışlarını nasıl etkiler?" sorusuna cevap aranmıştır. Hofstede'in kültürel değerler teorisinin alt boyutlarından belirsizlikten kaçınma ve kolektivist-bireycilik boyutları ele alınarak, kolektivist bireylerin ve belirsizlikten kaçınan bireylerin aşılama politikası ve pandemi tedbirlerine davranışlarını incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini Isparta il merkezinde yaşayan 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak 300 kişiye ulaşılmıştır. Kolektivizm ve belirsizlikten kaçınma pandemi tedbirlerine uyumu etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Uyum, Kültür, Aşılama Politikası, Tedbirler, Pandemi.**JEL Sınıflandırması:** I1, I10, I18**ORCID¹:** 0000-0002-1401-9947 / **ORCID²:** 0000-0002-6543-2467**Başvuru Tarihi:** 02.06.2022**Kabul Tarihi:** 19.08.2022**Bu Makaleye Atf İçin:** Kaya, E., & Güngör, S. (2022). Pandemi Tedbirlerine ve Aşılama Politikalarına Uyum: Hofstede'in Kültürel Değerler Teorisi Üzerinden Bir Araştırma. *International Journal of Management and Administration*, 6(12), 180-197.**Adaptation to Pandemic Measures and Vaccination Policies: A Study on Hofstede's Theory of Cultural Values**Elif Kaya¹, Sümeyye Güngör²*¹ Asst. Prof., Süleyman Demirel University, Isparta, Türkiye / elifakkas@sdu.edu.tr.² Res. Asst., Artvin Çoruh University, Artvin, Türkiye / sumeyye@artvin.edu.tr.

Abstract: Government and public health practitioners have implemented various restrictions and carried out activities related to vaccination in the fight against the pandemic. While some individuals quickly adapt to these policies, others refrain from complying. This has led states and public health practitioners to take coercive measures. Differences in compliance with coercive measures necessitated the investigation of the cause. In this context, an answer was sought to the question "How do individual cultural values affect the adaptation behavior of individuals to pandemic measures?" By considering the sub-dimensions of Hofstede's theory of cultural values, uncertainty avoidance and collectivist-individualism, the behavior of collectivist individuals and individuals who avoid uncertainty towards vaccination policy and pandemic measures. The universe of the study consists of individuals over the age of 18 living in the city center of Isparta 300 people were reached by using the easy sampling method Collectivism and avoidance of uncertainty affected compliance with pandemic measures.

Keywords: Adaptation, Culture, Vaccine Policy, Measures, Pandemic.**JEL Classification:** I1, I10, I18**ORCID¹:** 0000-0002-1401-9947 / **ORCID²:** 0000-0002-6543-2467**Received Date:** 02.06.2022**Accepted Date:** 19.08.2022**How to Cite this Article:** Kaya, E., & Güngör, S. (2022). Pandemi Tedbirlerine ve Aşılama Politikalarına Uyum: Hofstede'in Kültürel Değerler Teorisi Üzerinden Bir Araştırma. *International Journal of Management and Administration*, 6(12), 180-197.*** Sorumlu Yazar / Corresponding Author**

* Bu çalışma 16 Ekim 2021 tarihinde düzenlenen 4. Uluslararası 14. Ulusal Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulundan 15.03.2022 tarihli ve E-87432956-050.99-235635 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

While some individuals quickly adapted to the bans and measures taken by the state and public health practitioners during the pandemic process, some individuals did not comply and showed avoidant or reactive approaches. It is important to understand whether individuals who avoid uncertainty in terms of compliance with pandemic measures comply more with the measures or individuals with collectivist tendencies are more adaptable.

Research Questions

Is the high collectivist tendency within the scope of the research related to compliance with pandemic measures and vaccination policies? And is uncertainty avoidance related to compliance with pandemic measures and vaccination policies? Your questions will be answered. Within the framework of this purpose, it is aimed to determine the role of collectivism and uncertainty avoidance values in compliance with pandemic measures and participation in vaccination policies.

Literature Review

The purpose of the literature review is to reveal the connection between culture and the differences in compliance with the measures during the pandemic period. It is seen that the individual cultural values dimensions of Hofstede, which is frequently used at the point of cultural values, are important during the pandemic period. In this context, by mentioning other dimensions, the dimensions of avoidance of uncertainty and collectivism/individualism were investigated in this study. While scanning the literature, the English and Turkish keywords of "pandemic and culture", "covid-19 and cultural differences", "covid-19 and culture" were searched in Google scholar and pubmed databases. Most of the sources accessed are articles. Some resources could not be accessed. It has been seen that Hofstede's dimensions theory is related to the pandemic in the international literature. The fact that these dimensions are effective in many aspects such as reducing the number of cases, risk of transmission, and prevention of contagion in the literature is one of the aspects that differ with this study. In this study, unlike other studies, the relationship between cultural value dimensions and compliance with pandemic measures and vaccination policies will be examined.

Methodology

The population of the study consists of individuals over the age of 18 living in the city center of Isparta. As a sampling method, 300 people were reached by using the convenience sampling method. A questionnaire was used as a data collection tool in the study. The dimensions of "uncertainty avoidance and individualism/collectivism" of Hofstede's Individual Cultural Values Scale, which were developed by Hofstede (2001) and adapted to Turkish by Saylık (2019) and whose validity and reliability study was conducted, were used. The data were analyzed using the SPSS 26 program. In the analysis of the data, independent t-test in pairwise comparisons, ANOVA in comparisons of two or more, and Tukey's b and LSD tests were used to reveal the reason for the difference. In addition, regression analysis was performed.

Results and Conclusions

In the study, it was concluded that the behavior of avoiding uncertainty, which is a cultural value, significantly affects the adaptation behavior of individuals to pandemic measures. Individuals minimize the risk of pandemics by complying with the measures in an environment of uncertainty. Collectivist societies, on the other hand, are more adaptable to pandemic measures or vaccination policies. While collectivist individuals do not have problems in complying with public health measures, it is seen that they have problems in adapting to measures that push people to more individuality, such as compliance with social distance. In addition, it is among the results that individuals show more compliance with coercive measures such as official measures and have difficulty in complying with voluntary public health policies. Occupation, gender, educational status and age groups were found to be important demographic variables in the behavior of adaptation to pandemic measures. It is seen that women behave more adaptively than men. It is one of the results found that individuals base their compliance with the measures given by public policies rather than individual measures as being compulsory. It is also difficult to adapt to pandemic measures in groups with high social mobility. While it is expected that individuals with Covid-19 will be more sensitive, on the contrary, it can be said that the inability to adapt to the measures is related to the confidence caused by not having the disease.

GİRİŞ

Kültür kavramının kolektif ve paylaşılan eserler, davranış kalıpları, değerler veya diğer kavramları içeren soyut bir varlık olması sebebiyle tek ve doğru kabul edilmiş tanımı olduğunu söylemek zordur (Dahl, 2009:8). Kültür, bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılan, belirli durumlarda kabul edilebilir veya kabul edilemez durumların ne olduğu konusunda insanlara yön veren değerler, inançlar ve davranışlar bütünüdür. Bireyler günlük yaşam pratiği içerisinde en küçük kararları alırken bile kültürden etkilenmektedir (Nayak, 2012:62). Hofstede'ye göre kültür, bir grup veya insan kategorisinin üyelerini diğerlerinden ayıran zihnin kolektif programlanmasıdır (Hofstede, 2011:3). Kültürün toplumun kimliğini yansıtan bir özelliği vardır (Türker ve Karadağ, 2018:274). Bu nedenle toplumun bir ürünü olduğu ve toplumla birlikte var olduğu söylenebilir. Bu noktada bireylerin içinde buldukları duruma karşı bakış açıları ve tepkileri göz önüne alındığında kültürel inanç ve değerlerin pandemi tedbirlerine uyuma yönelik bakış açılarında değişiklik yaptığı aşıkardır (Bavel vd., 2020; Chen vd., 2021; Pogrebna ve Kharlamov, 2020; Kochkina ve Ricardi, 2021). Ayrıca bireylerin pandemi kaygılarıyla baş etmelerinde kültürel faktörler etkilidir (Shekriladze vd., 2021). Bireylerin el yıkama tarzları (Pogrebna ve Kharlamov, 2020), yüksek nüfus yoğunluğu ve sosyal aktiviteye harcanan zamanın fazla olması (Prevedouros, 2020) gibi faktörler pandemide önemlidir. Covid-19 pandemisi küresel çapta sosyal ve kültürel değerlerin yanı sıra ekonomik ve demografik özellikler açısından önemli farklılıklar gösteren toplumların bir anda ortak halk sağlığı durumuyla uğraşmak zorunda kaldıkları bir sürece yol açmıştır (Erman ve Medeiros, 2021:1). Bu süreçte toplumsal ve bireysel anlamda ekonomik, sosyolojik ve psikolojik temelli olumsuzluklarla karşı karşıya kalınmıştır. Bunlarla başa çıkmak açısından ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yapılsa da pandeminin etkisi ülkeden ülkeye toplumdaki farklılıklar göstermiştir. Bu durum da ülkelerin kendilerine özgü tedbirler almasını ve çalışmalar yapmasını zorunlu kılmıştır (İnce ve Yılmaz, 2020:569).

Ülkeler, Covid-19 teşhisi konan kişi sayısı arttıkça hareketliliği kısıtlamak amacıyla işyerleri ve kafeteryaları kapatma gibi daha fazla önlemler almıştır (Atalay ve Solmazer, 2021:9). Bireyci toplumlarda hükümetler sokağa çıkma yasağı ve zorunlu maske takma yasağı gibi zorunlu önlemleri alırken daha tereddütlü olmakta bu durum da halk sağlığı müdahalelerin gecikmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu toplumdaki bireyler ise halk sağlığı tavsiyelerine uyum sağlamaya daha az alışmıştır (Bayeh vd., 2021:2). Hollanda, İsveç ve Birleşik Krallık gibi ülkeler daha çok güven üzerine stratejiler yürütmüş ve vatandaşların hareketlerini gönüllü olarak kısıtlamalarına güvenmiştir. Almanya'da açık hava etkinliklerine izin verilirken İspanya, İtalya ve Fransa'da katı bir sosyal mesafe tedbirleri uygulanmıştır. Doğu Asya ülkeleri ise katı önlemler ve teknolojik kontrol uygulamıştır (OECD, 2020). Bir devlet bulaşı azaltmayı amaçlayan bir sınırlama stratejisine karar verdiğinde, bulaşı çeşitli azaltma önlemlerinin seçimi ve ulusal nüfusun tedbirlerin her birine ne ölçüde bağlı kalındığı kültürden etkilenmektedir (Mayer vd., 2020:3). Bireylerin tedbirlere uyma veya uymama davranışlarına etkili bir unsur olduğu düşünülen kültür, anlaşılması ve cevap bulması zor bir olgudur. Pandemi sürecinde devlet ve halk sağlığı uygulayıcılarının koyduğu yasaklar ve aldığı önlemlere bazı bireyler hızlı uyum gösterirken bazı bireyler uyum göstermemiş, kaçınmacı ya da tepkisel yaklaşımlar sergilemişlerdir. Demografik değişkenler bireylerin karantina tedbirlerine uymasını kolaylaştırmanın yanı sıra (Carlucci vd., 2020) maske, mesafe gibi kişisel koruyucu önlemlere uyumlarında da önemli rol oynamaktadır (Papageorge vd., 2021:691). Bireysel kültürel değerlerin pandemi tedbirlerine uyumdaki rolünü anlamak için Hofstede'in belirsizlikten kaçınma, güç mesafesi, erillik-dişilik, kolektivist-bireycilik, kısa vadeli-uzun vadeli

yönelim gibi boyutlarını incelemek önem arz etmektedir. (Hofstede ve Bond, 1984:419; Hofstede, 2011; Karaca ve Gümüş, 2018:43; Türker ve Karadağ, 2019:272). Aşağıda Hofstede'in bireysel kültürel değer boyutlarına yer verilmiştir:

Belirsizlikten Kaçınma: Bu boyut, insanların belirsiz durumlarda kendilerini ne kadar tehdit altında hissettikleri ve oluşturdukları inançlarla ilgilidir (Hofstede ve Bond, 1984:419). Ayrıca belirsizlikten kaçınma, bir toplumdaki belirsiz bir gelecek karşısında stres düzeyi ile de ilgilidir (Hofstede, 2011:8). Bir diğer ifadeyle, toplum üyelerinin belirsizlik düzeyini nasıl algıladıklarıyla ilgili olduğu da söylenebilir. Bireylerin pandemi sürecinde ne ile karşılaştıklarını ve bunlarla nasıl mücadele edeceklerini bilmemeleri sonucu yaşadıkları belirsizlik düzeyi, pandemiye yönelik davranışları etkileyebilmektedir. Alper vd. (2021)'nin ifade ettiği gibi bireylerin belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksekse pandemi etrafında gelişen hastalığın kaynağı ve tedavi yöntemleri gibi belirsizliklere karşı daha az hoşgörülü olmaktadır.

Güç Mesafesi: Kurum ve kuruluşlarda güç sahibi bireylere nazaran daha az güçlü bireylerin gücün eşit şekilde dağıtılmadığını kabul etme derecesidir. Yani sosyal eşitsizlik ve bir kişinin diğerleri üzerindeki otorite miktarıdır (Hofstede ve Bond, 1984:419). Güç aralığı yüksek olan ülkeler, servet, güç, sosyal statü ve kanunların uygulanışındaki eşitsizlikleri normal kabul etmektedir. Bu açıdan ekonomik ve sosyal alanda hiyerarşik yüksek güç aralığı olan toplumlarda hiyerarşik yapı ön plana çıkmaktadır. Organizasyonlarda yüksek güç aralıklı toplumlar merkeziyetçi, düşük güç aralıklı toplumlar karar ve yetkiyi paylasan/paylaşır yapıdadır. Yüksek güç aralıklı toplumlarda iletişimde kapalılık yani ima söz konusudur. Otorite konumundakiler mesajını dolaylı anlatmakta ve aynı kültürdeki bireyler tarafından anlaşılma sorunu yaşanmaktadır. Düşük güç aralıklı toplumlarda ise her türlü ilişkide birey kendisini açık bir şekilde ifade etmektedir (Karaca ve Gümüş, 2018:45). Bu noktada Covid-19 pandemisinde de güç aralığı yükseldikçe toplumdaki bireyler arasındaki eşitsizlik derinleşebilmektedir.

Erillik-Dişilik: Kadın ve erkek arasındaki duygusal rollerin bölünmesiyle ilgilidir (Hofstede, 2011:8). Erilliğin olduğu toplumlarda erkeklerin egemen, dişilikte ise kadınların egemen olduğu bir yapı vardır. Toplumda kadın ve erkeklere yönelik ayırımın önemli olduğu boyuttur denilebilir.

Kolektivist-Bireycilik: Kolektivist toplumlarda bir gruba üye olma ve aidiyet duygusu ağır basmaktadır. Bireyci toplumlarda ise bireyler kendilerini bir grup üzerinden tanımlamaktansa, kişisel tercih ve kararlarıyla ön planda olmayı tercih etmektedir (Saran ve Bitirim, 2012:1087). Kolektivist ve bireycilik kültürün iki kutuplu bir süreklilik üzerindeki konumunu yansıtmaktadır. Bireycilik, insanların yalnızca kendilerine ve yakın ailelerine bakmaları gereken bir durumken, kolektivizm, grupların çıkarını ön plana çıkarmaktadır (Hofstede ve Bond, 1984:419). Bireycilikte bireylerin yalnız kendilerinin ve içinde bulunduğu ailenin çıkarlarını gözetme eğilimi vardır. Bireysel kültürlere göre birey, kişisel çıkarlarını örgütsel amaçların üstünde tutmaktadır. Kararları kendi alarak, örgütten bağımsız hareket etmekte bu durum da bireylerin bireysel başarıya önem vermelerine yol açmaktadır. Bireyci toplumlarda bireyler bağımsız ve kişiler arasında sıkı bir bağ yoktur. Kolektif kültürlerde ise, bireyler sahiplendiği topluluğun beklentilerine büyük ölçüde önem vermektedir. Grup sadakati bu kültürlerde büyük öneme sahiptir ve örgüt beklentileri üst düzeyde tutulmaya çalışılmaktadır. Karar almada topluluğun uyumunun bozulmamasına özen gösterilmektedir. Bu noktada görev bilincinden önce grup içi uyum gelmektedir (Türker ve Karadağ, 2019:276). Bireycilik, kişisel özgürlüğe değer verdiğinden ve herkesin yalnızca yetkililere güvenmeden kendi başının çaresine bakmasını beklediğinden, bireyci toplumlardaki insanların evde kalma ve toplanma

faaliyetlerinden kaçınma gibi toplu eylemde bulunma olasılıkları daha düşüktür. Ayrıca karantinayı kabul etme ve kitlesel karantınalar gibi zorunlu önlemleri destekleme olasılıkları da daha düşüktür. Kamu iradesine bir tepki olarak, bireyci toplumlardaki hükümetler, zorunlu önlemleri almakta daha çekingen davranmakta ve gerekli yanıtların gecikmesine yol açmaktadır (Jiang vd., 2021:3). Bu durum pandemi yönetimini zorlaştırabilmektedir.

Kısa Vadeli-Uzun Vadeli Yönelim: İnsanların şimdi ve geçmişle ilgili çabalarının odak seçimidir (Hofstede, 2011:8). Uzun vadeli yönelimde toplumlar bireylerin yatırım yapmasına ve tutumlu olmalarına önem vermektedir. Burada geleneklerini modern yaşama uyarlama vardır. Kısa dönemli yönelimde ise toplum bireyleri harcamaya ve kazanca yönlendirmektedir. Burada geleneklere saygılıdır (AFS, 2012:4). Kısa vadeli ve uzun vadeli yönelimde bireylerin geleceğe yönelik tutumlarının önemli olduğu söylenebilir.

Boyutlarda da görüldüğü gibi kültür, insanların belli bir duruma karşı gösterdikleri tepkiyle ilgilidir. Ancak Covid-19 bağlamında kültürel özelliklerin etkisi genellikle göz ardı edilmiştir (Erman ve Medeiros, 2021:15). Covid-19 pandemisinde kültürel farklılıkları anlamak, yalnızca mevcut pandemi hakkında fikir vermekle kalmamakta aynı zamanda dünyanın gelecekteki krizlere hazırlanmasına da yardımcı olmaktadır (Lu vd., 2021:1). Bu noktada pandemi süreçlerinde devletlerin veya politika yapıcılarının tedbirleri hayata geçirme noktasında topluma yansıyan noktalarını da değerlendirmesi önemlidir. Bireyselcilik eğilimi fazla olan bireylerin sadece kendini düşündüğü, kolektivist eğilime sahip olan bireylerin ise kendisi dışında diğer toplum üyelerini düşünerek hareket ettikleri söylenebilir. Pandemi sürecinde büyük bir belirsizlikle karşılaşan halkın belirsizliğe karşı gösterdikleri tepki pandeminin gidişatını etkileyebilmektedir. Ting vd. (2021:9) yaptığı çalışmada insanların pandemiye yakalanma nedenlerini kötü hijyen alışkanlıkları, egzotik hayvanların yenmesi gibi insan davranışlarına, açgözlülük, kibir gibi insan tutumlarına ve insanların maneviyatlarının zayıf olması, Tanrının yargısı ve gazabı gibi dini sebeplere bağladıklarını bulmuştur. Dolayısıyla pandemiyi kültürel olarak algılanması ve açıklanması tedbirlere uyma veya uymama davranışı üzerinde etkilidir. Aynı şekilde kültürel öğretilerin de zamanla değişiklik göstermesinin pandemi süreci üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir. Örneğin pandemi döneminde geçirilen dini bayramlarda yaşlıların ziyaret edilmesi, onlara saygı gösterilmesi, ellerinin öpülmesi gibi toplumsal kabuller etrafında gelişen davranışlar, yaşlıların sosyal izolasyona alınması, yaşlılarla uzaktan görüntülü konuşma gibi yeni davranış şekillerine dönüşmüştür (Güven, 2020:91). Bu dönüşümle bireylerin sahip oldukları değerler, alışkanlıklar, beslenme tarzları, hijyen koşulları gibi edindikleri kültürel birikimlerinin tam tersi bir anlayışla karşılaşmaları sonucunda pandemi tedbirlerine uyum zorlaşmaktadır. Bu nedenle tedbirlere uyumda bireylerin kültürel hassasiyetlerini anlamak önemlidir. Bu çalışma kapsamında belirsizlikten kaçınma ve kolektivizm boyutları tercih edilmiştir. Bu iki boyutun çalışmada tercih edilmesinin sebepleri belirsizlikten kaçınma düzeyinin sağlık kaygısıyla ilişkili olması (Meulenaer vd., 2015:117), kolektivizmin ise topluma karşı duyarlı olması ile ilgilidir (Once ve Almagtome, 2014:296). Uluslararası literatürde pandemi sürecinde Hofstede'in kültürel boyutlarının salgın yönetimini etkilediğine dair çalışmalar yapılmıştır (Han vd., 2020; Maaravi vd., 2021; Malhotra ve Gaur, 2020; Voegel ve Washman, 2021). Ancak ulusal literatürde Hofstede'in kültür boyutlarını pandemi süreciyle ilişkilendiren çalışmaya rastlanmamıştır. Pandemi tedbirlerine uyum noktasında belirsizlikten kaçınan bireylerin mi daha çok tedbirlere uyduğu ya da kolektivist eğilim gösteren bireylerin mi daha fazla uyum gösterdiğini anlamak önem arz etmektedir. Bu çalışmada kolektivizm ve belirsizlikten kaçınma değerlerinin pandemi tedbirlerine uyum ve aşılama politikalarına katılımdaki rolünün tespiti amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOD

Bu kısımda; araştırmanın amacı, evren örneklem, veri toplama süreci ve analizi ve araştırmanın etik yönünden bahsedilecektir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Hofstede'in kültürel değerler teorisinin alt boyutlarından belirsizlikten kaçınma ve kolektivist-bireycilik boyutları ele alınarak, kolektivist bireylerin aşılama politikası ve pandemi tedbirlerine uyum davranışları ile belirsizlikten kaçınan bireylerin pandemi tedbirlerine uyum davranışlarını incelemektir. Amaca ulaşmak için kurulan hipotezlere aşağıda yer verilmiştir;

H₁: Kolektivist eğilimi yüksek bireyler, pandemi tedbirlerine ve aşılama politikalarına daha fazla uyum gösterirler.

H₂: Belirsizlikten kaçınan bireyler pandemi tedbirlerine ve aşılama politikalarına daha fazla uyum gösterirler.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Isparta il merkezinde yaşayan 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi olarak kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak 300 kişiye ulaşılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi kazara veya uygun örneklem olarak da bilinmektedir. Bu örnekleme yönteminde araştırmacı ihtiyacını karşılayacak örnekleme ulaşana kadar en kolay ve ulaşılabilir deneklerden veri toplamaya başlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018:132).

2.3. Veri Toplama Süreci ve Analiz

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket, bireylerin yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını, görüş ve tutumlarını betimlemek amacıyla bir takım sorulardan oluşan araştırma materyalleridir (Akalin, 2018:15). Hofstede (2001) tarafından geliştirilen Saylık (2019) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Hofstede'in Bireysel Kültürel Değerler Ölçeğinin çalışmanın amacına uygun olan "belirsizlikten kaçınma ve bireycilik/kolektivizm" boyutlarından yararlanılmıştır. Ayrıca diğer boyutlar literatürden ve kamu tedbirlerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Hofstede'in Bireysel Kültürel Değerler Ölçeği ile "Pandemi Tedbirlerine ve Aşılama politikalarına Uyum Anketi" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu ankette sosyal mesafeye yönelik tedbirlere uyum, resmi tedbirlere uyum, aşılama politikalarına uyum, hijyen tedbirlerine uyum, toplu ortamlardan kaçınma şeklinde 5 boyut yer almaktadır. Çalışma pandemi süreci içerisinde gerçekleştirildiği için yüzyüze ankette katılımcıları ikna etmek zor olmuştur. Bu durum çalışmada hedef örneklem sayısına ulaşımı zorlaştırmıştır. Bu sebeple mesajlaşma uygulamaları aracılığı ile de katılımcılara dijital anket formu gönderilerek katılımları sağlanmıştır.

Veriler SPSS 26 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi sonucu toplam 7 boyuta ulaşılmıştır. Hofstede'in Bireysel ve Kültürel Değerler Ölçeğiyle belirlenen boyut ve ifadeler uyum göstermiştir. Pandemi tedbirlerine uyum anketi de öngörülen şekilde 5 boyuta ayrılmıştır. Verilerin analizinde ikili karşılaştırmalarda bağımsız t testi, iki ve daha üzeri karşılaştırmalarda ANOVA ve aradaki farkın neden kaynaklandığını ortaya koymak için Tukey's b ve LSD testleri kullanılmıştır. Ayrıca regresyon analizi yapılmıştır.

2.4. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulundan 15.03.2022 tarihli ve E-87432956-050.99-235635 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmada Helsinki Bildirgesine uygun davranılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada verilerin analizinden elde edilen demografik değişkenlerin dağılımına, anketlerin psikometrik özelliklerine, boyutların cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir, yaş, Covid-19 geçirme durumlarına göre aldığı puanlara ilişkin bulgulara aşağıda yer verilecektir.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	148	49,3
Erkek	148	49,3
Toplam	296	100,0
Yaş		
24 Yaş ve Altı	121	40,9
25-34 Yaş Arası	121	40,9
35 Ve Yaş Üzeri	54	18,2
Toplam	296	100,0
Medeni Durum		
Evli	96	32,5
Evli Değil	199	67,5
Toplam	295	100,0
Eğitim Durumu		
Lise ve Altı	85	29,1
Önlisans	42	14,4
Lisans ve Lisansüstü	165	56,5
Toplam	292	100,0
Gelir Durumu		
1500 Ve Altı	65	21,7
1501-3500	82	27,3
3500 ve Üzeri	97	32,3
Toplam	244	81,3
Meslek		
Öğrenci/Çalışmıyor	119	40,8
Kamu Personeli	83	28,4
Özel Sektör Personeli	89	30,5
Toplam		100,0

Tablo 1’de görüleceği üzere, araştırmaya katılan bireylerin %49,3’ü kadınlardan %49,3’ü erkeklerden oluşmaktadır. Kadın ve erkekler eşit sayıda katılım sağlamışlardır. Katılımcıların %40,9’u 24 yaş ve altını, %40,9’u 25-34 yaş arası, %18,2’si ise 35 yaş ve üzerinden oluşmaktadır. Katılımcıların %67,5’u evli değilken geriye kalan %32,5’u ise evlidir. Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların %29,1’i lise ve altını, %14,4’ü önlisansı, %56,5’i de lisans ve lisansüstünü oluşturmaktadır. Katılımcıların %21,7’si 1500 ve altında gelire sahipken, %27,3’ü 1501-3500 gelire sahiptir. Ayrıca %32,3’ü ise 3500 ve üzeri gelire sahiptir. Katılımcıların %40,8’i öğrenci ya da herhangi bir sektörde çalışmamakta, %28,4’ü kamu personeli, 30,5’i ise özel sektör personelidir.

Tablo 2: Pandemi Tedbirleri ve Aşılama politikalarına Uyuma İlişkin Anketlerin Psikometrik Özellikler Tablosu

Boyutlar	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Skewness	Kurtosis	Cronbach Alpha
Sosyal Mesafeye Yönelik Tedbirlere Uyum	3,6582	1,05150	0,107	0,931	0,909
Resmi Tedbirlere Uyum	4,1970	,981180	0,210	0,788	0,893
Aşılama politikalarına Uyum	3,6410	1,17600	0,151	0,887	0,809
Hijyen Tedbirlerine Uyum	4,1334	,87942	0,096	0,852	0,837
Toplu Ortamlardan Kaçınma	4,0367	1,43545	-1,245	0,050	0,843
Belirsizlikten Kaçınma	4,1156	1,14367	0,162	0,854	0,844
Kolektivizm/Bireysellik	3,6901	,99872	0,096	0,941	0,873

Tablo 2’de ankette yer alan boyutlar “sosyal mesafeye yönelik tedbirler”, “resmi tedbirlere uyum”, “aşılama politikalarına uyum”, “hijyen tedbirlerine uyum”, “toplu ortamlardan kaçınma”, “belirsizlikten kaçınma” ve

“kolektivizm/bireysellik” olmak üzere 7 boyuta ayrılmaktadır.

Sosyal Mesafeye Yönelik Tedbirler Boyutu: Bu boyut 8 ifadeden oluşmaktadır. Her bir ifade pandemi sürecinde bireylerin sosyal mesafe kurallarına uyumunu ortaya koymak için oluşturulmuştur. Sosyal mesafeye yönelik tedbirler boyutunun Cronbach Alfa ise 0,909’dur.

Resmi Tedbirlere Uyum Boyutu: 6 ifadeden oluşan boyut, remi olarak verilen tedbirlere yönelik bireylerin uyum davranışlarını ortaya koymaya yöneliktir. Bu boyutun Cronbach Alfası 0,893’tür.

Aşılama Politikalarına Uyum Boyutu: Bu boyutta 5 ifade yer almaktadır. Aşı yaptırmaya ve zorunlu aşılama politikalarına yönelik algıları ölçmeye yönelik hazırlanmıştır. Cronbach Alfası 0,809’dur.

Hijyen Tedbirlerine Uyum Boyutu: Bu boyutta 6 ifade yer almaktadır. Bireylerin pandemi sürecinde hijyen kurallarına ne kadar dikkat ettiklerini ortaya koymaya yönelik oluşturulmuştur. Bu boyutun Cronbach Alfası 0,837’dur.

Toplu Ortamlardan Kaçınma Boyutu: 2 ifade bulunan boyutta pandeminin şartlarında bireylerin toplu veya kalabalık ortamlarda davranışlarını ölçmek amacıyla yöneliktir. Cronbach Alfası 0,843’tür.

Belirsizlikten Kaçınma Boyutu: Hofstede’in bireysel kültürel değerler ölçeğinden alınan 5 boyutlu bir ifadedir. Burada bireylerin yapacağı işlerde belirsizliğe yönelik algılarını ölçen bir boyuttur. Cronbach Alfası 0,844’tür.

Kolektivizm/Bireysellik Boyutu: Bu boyutta 6 ifade yer almaktadır. Hofstede’in bireysel kültürel değerler ölçeğinden alınmıştır. Bireylerin gruplarda diğerlerinin çıkarına ne derece önem verdiklerinin ölçüldüğü boyuttur. Bu boyutun Cronbach Alfası 0,873’tür. Pandemi tedbirleri ve aşılama politikalarıyla ilgili boyutların güvenilirliğini gösteren Cronbach Alfa değerleri 0.809 ile 0.909 arasında değişmektedir. Cronbach Alfa değerleri 0.80’den büyük olduğunda ölçeğin yüksek güvenilirlik olduğu kabul edilmektedir (Kılıç, 2016:48). Bu sonuçlara bakıldığında anket ve alt boyutların güvenilirlik sorunu olmadığı görülmektedir. Boyutların değişkenlere göre aldığı puanlara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3: Boyutların Cinsiyet, Medeni Durum ve Covid Geçirme Durumu Değişkenlerine Göre Aldığı Puanlar

Boyutlar	Değişkenler	Aritmetik ortalama	t değeri	p değeri	
<i>Sosyal Mesafeye Yönelik Tedbirlere Uyum</i>	Cinsiyet	Kadın	3,866	3,543	0,000*
		Erkek	3,435		
	Medeni Durum	Evli	3,756	1,243	0,215
		Evli Değil	3,599		
	Covid Geçirme Durumu	Evet	3,437	-,1,920	0,057
		Hayır	3,723		
<i>Resmi Tedbirlere Uyum</i>	Cinsiyet	Kadın	4,479	5,137	0,000*
		Erkek	3,903		
	Medeni Durum	Evli	4,182	-0,155	0,877
		Evli Değil	4,209		
	Covid Geçirme Durumu	Evet	4,171	-0,236	0,814
		Hayır	4,202		
<i>Aşılama politikalarına Uyum</i>	Cinsiyet	Kadın	3,808	2,277	0,014
		Erkek	3,470		
	Medeni Durum	Evli	3,464	-1,823	0,070
		Evli Değil	3,729		
	Covid Geçirme Durumu	Evet	3,463	-,1,430	0,155
		Hayır	3,698		
<i>Hijyen Tedbirlerine Uyum</i>	Cinsiyet	Kadın	4,344	4,249	0,000*
		Erkek	3,922		
	Medeni Durum	Evli	4,107	-0,319	0,750
		Evli Değil	4,144		

<i>Toplu Ortamlardan Kaçınma</i>	Covid Geçirme Durumu	Evet	4,159	-0,976	0,753
		Hayır	4,124		
	Cinsiyet	Kadın	4,361	3,967	0,000*
		Erkek	3,844		
	Medeni Durum	Evli	4,135	0,349	0,727
		Evli Değil	4,085		
Covid Geçirme Durumu	Evet	3,993	-0,942	0,347	
	Hayır	4,139			
<i>Belirsizlikten Kaçınma</i>	Cinsiyet	Kadın	4,283	3,334	0,001*
		Erkek	3,948		
	Medeni Durum	Evli	3,672	-0,244	0,807
		Evli Değil	3,702		
	Covid Geçirme Durumu	Evet	3,590	-1,043	0,299
		Hayır	3,723		
<i>Kolektivizm/Bireysellik</i>	Cinsiyet	Kadın	3,666	-0,402	0,688
		Erkek	3,713		
	Medeni Durum	Evli	4,151	0,529	0,598
		Evli Değil	4,194		
	Covid Geçirme Durumu	Evet	4,065	0,315	0,563
		Hayır	4,132		

* $p < 0,05$

Tablo 3'te boyutların değişkenlerle olan ilişkilerine yer verilmiştir. Sosyal mesafeye yönelik tedbirler, Resmi tedbirlere uyum, aşılama politikalarına uyum, hijyen tedbirlerine uyum, toplu ortamlardan kaçınma, belirsizlikten kaçınma boyutlarıyla cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). Kolektivizm/bireysellik boyutunda ise cinsiyetle arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Genel anlamda bakıldığında kadınların erkeklere göre daha çok tedbirlere uyum gösterdikleri görülmektedir. Medeni duruma göre boyutlar arasında istatistiksel olarak bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$). Medeni durum pandemi tedbirlerine uyum davranışını etkilememektedir. Sosyal Mesafe Tedbirlerine Uyum boyutunda, Resmi tedbirlere uyum boyutunda, aşılama politikalarına uyum boyutunda, hijyen tedbirlerine uyumda, topluluktan kaçınma boyutunda, belirsizlikten kaçınma ve kolektivizm/bireysellik boyutunda covid geçirme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Tüm boyutlarda covid geçiren veya geçirmeyen bireyler arasında fark bulunmamıştır.

Tablo 4: Boyutların Yaş, Gelir Durumu, Meslek ve Eğitim Durumu Değişkenine Göre Aldığı Puanlar

Yaş	Değişkenler	Aritmetik ortalama	F değeri	P değeri	
<i>Sosyal Mesafe Tedbirlerine Uyum</i>	Yaş	18-24	3,457	4,578	0,011* (1-3)
		25-34	3,716		
		35 ve üzeri	3,959		
	Gelir Durumu	1500 ve altı	3,439	2,450	0,089
		1501-3500	3,838		
		3500 ve üzeri	3,606		
	Meslek	Öğrenci/Çalışmıyor	3,6132	0,298	0,827
		Kamu sektörü çalışanı	3,7500		
		Özel sektör çalışanı	3,6613		
	Eğitim Durumu	Lise ve altı	3,552	0,525	0,592
		Önlisans	3,729		
		Lisans ve Lisansüstü	3,678		
<i>Resmi Tedbirlere Uyum</i>	Yaş	18-24	4,205	0,549	0,578
		25-34	4,133		
		35 ve üzeri	4,304		
	Gelir Durumu	1500 ve altı	4,228	0,335	0,716
		1501-3500	4,147		
		3500 ve üzeri	4,093		

<i>Aşılama politikalarına Uyum</i>	Meslek	Öğrenci/Çalışmıyor	4,3504	2,287	0,038* (1-3)
		Kamu sektörü çalışanı	4,2593		
		Özel sektör çalışanı	3,9544		
	Eğitim Durumu	Lise ve altı	3,905	4,717	0,010* (1-3)
		Önlisans	4,254		
		Lisans ve Lisansüstü	4,113		
Yaş	18-24	3,935	6,978	0,001*(1-2,3)	
	25-34	3,386			
	35 ve üzeri	3,548			
Gelir Durumu	1500 ve altı	3,756	,319	0,727	
	1501-3500	3,607			
	3500 ve üzeri	3,645			
<i>Hijyen Tedbirlerine uyum</i>	Meslek	Öğrenci/Çalışmıyor	3,6729	2,609	0,022* (2-3)
		Kamu sektörü çalışanı	4,8619		
		Özel sektör çalışanı	3,3727		
	Eğitim Durumu	Lise ve altı	3,337	4,271	0,015* (1-3)
		Önlisans	3,766		
		Lisans ve Lisansüstü	3,782		
Yaş	18-24	4,150	0,089	0,915	
	25-34	4,107			
	35 ve üzeri	4,154			
Gelir Durumu	1500 ve altı	4,130	0,817	0,443	
	1501-3500	4,205			
	3500 ve üzeri	4,034			
<i>Topluluktan Kaçınma</i>	Meslek	Öğrenci/Çalışmıyor	4,2507	1,862	0,020* (1-3)
		Kamu sektörü çalışanı	4,1506		
		Özel sektör çalışanı	3,9644		
	Eğitim Durumu	Lise ve altı	3,852	6,016	0,003* (1-2,3)
		Önlisans	4,238		
		Lisans ve Lisansüstü	4,241		
Yaş	18-24	3,971	1,612	0,201	
	25-34	4,152			
	35 ve üzeri	4,287			
Gelir Durumu	1500 ve altı	3,961	0,622	0,538	
	1501-3500	4,182			
	3500 ve üzeri	4,087			
<i>Belirsizlikten Kaçınma</i>	Meslek	Öğrenci/Çalışmıyor	4,1008	1,273	0,284
		Kamu sektörü çalışanı	4,2679		
		Özel sektör çalışanı	4,9888		
	Eğitim Durumu	Lise ve altı	3,864	3,015	0,051
		Önlisans	4,357		
		Lisans ve Lisansüstü	4,151		
Yaş	18-24	4,155	0,664	0,515	
	25-34	4,046			
	35 ve üzeri	4,184			
Gelir Durumu	1500 ve altı	4,070	0,002	0,998	
	1501-3500	4,079			
	3500 ve üzeri	4,077			
Meslek	Öğrenci/Çalışmıyor	4,2101	0,521	0,013* (1,2-3)	
	Kamu sektörü çalışanı	4,2595			
	Özel sektör çalışanı	3,8690			
Eğitim Durumu	Lise ve altı	3,897	4,465	0,012* (1-2,3)	
	Önlisans	4,352			
	Lisans ve Lisansüstü	4,163			
<i>Kolektivizm/ Bireysellik</i>	Yaş	18-24	3,754	2,920	0,056
		25-34	3,534		
		35 ve üzeri	3,906		

Gelir Durumu	1500 ve altı	3,766	1,367	0,257
	1501-3500	3,553		
	3500 ve üzeri	3,790		
Meslek	Öğrenci/Çalışmıyor	3,7006	3,662	0,668
	Kamu sektörü çalışanı	3,7917		
	Özel sektör çalışanı	3,6137		
Eğitim Durumu	Lise ve altı	3,688	0,013	0,987
	Önlisans	3,741		
	Lisans ve Lisansüstü	3,682		

* $p < 0,05$

Tablo 4'te boyutların yaş, gelir durumu, meslek ve eğitim durumu değişkenlerine göre ilişkisine yer verilmiştir. ANOVA testi sonuçlarına göre Sosyal mesafe tedbirlerine uyum boyutunda yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F=4,578$, $p=0,011$). ANOVA testinin kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan LSD testi sonucuna göre sosyal mesafeye yönelik uyum boyutunda anlamlı bir fark vardır. 35 yaş ve üzerinin görüşlerinin düzeyi ($X=3,959$), 18-24 yaş arasındaki bireylerin düzeyine göre ($X=3,457$) yüksektir. Ayrıca sosyal mesafeye uyum boyutunda 18-24 yaş arası bireyler 35 yaş üzeri bireylerin görüşleri arasında farklılık vardır. Aşılama politikalarına uyum boyutunda yaşlar arasında istatistiksel olarak fark vardır ($F=6,978$, $p=0,001$). 18-24 yaş arasında bireylerin aşılama politikalarına uyumda puanları ($X=3,935$) 35 ve üzerine göre ($X=3,548$) yüksektir. LSD testi sonuçlarına göre 18-24 yaş arası bireyler 25-34 ve 35 yaş üzerine göre görüşleri farklılaşmaktadır. Diğer boyutlarda yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Tüm boyutların gelir değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Gelir düzeyi pandemi tedbirlerine uyumu etkilememiştir. Resmi tedbirlere uyum boyutunda meslekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,038$). LSD testi sonucuna göre, öğrenci ve özel sektör çalışanları arasında farklılık vardır. Aşılama politikalarına uyumda meslekler arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=0,022$). Kamu sektör çalışanları özel sektöre göre tedbirlere daha fazla uyum göstermiştir. Hijyen tedbirlerine uyumda meslekler arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=0,020$). Bu boyutta öğrenci, özel sektörden ayrılmaktadır. Belirsizlikten kaçınma boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p=0,013$). Belirsizlikten kaçınma boyutunda öğrenci/çalışmıyor ve kamu sektörü özel sektöre göre farklılaşmaktadır. Dolayısıyla meslek grubu bazı pandemi tedbirlerine uyum davranışını etkilemiştir. Resmi tedbirlere uyum boyutunda eğitim durumları arasında anlamlı farklılık vardır ($p=0,010$). Lise ve altındakiler (3,905) lisans ve lisansüstü (4,113) öğrencilerine göre farklılaşmaktadır. Aşılama politikalarına uyum davranışında eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=0,015$). Hijyen tedbirlerine uyumda eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p=0,003$). Belirsizlikten kaçınma boyutunda eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p=0,012$). Belirsizlikten kaçınma boyutunda lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerle lise ve altı ve önlisans düzeyindekiler farklılaşmaktadır.

Tablo 5: Pandemi Tedbirlerine Uyum Boyutlarının Belirsizlikten Kaçınma Boyutuna Etkisi

<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>Bağımsız Değişken</i>	<i>Etkiler</i>						
		<i>R</i>	<i>R²</i>	<i>B</i>	<i>t</i>	<i>P</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Sosyal Mesafe Tedbirlerine Uyum	Belirsizlikten Kaçınma	0,475	0,225	0,475	9,123	0,000	83,231	0,000
Resmi Tedbirlere Uyum		0,479	0,229	0,479	9,189	0,000	84,442	0,000
Aşılama politikalarına Uyum		0,349	0,122	0,349	6,336	0,000	40,142	0,000
Hijyen Tedbirlerine uyum		0,538	0,289	0,538	10,894	0,000	118,684	0,000
Topluluktan Kaçınma		0,401	0,161	0,401	7,482	0,000	55,973	0,000

Pandemi tedbirlerine uyum boyutlarının Hofstede'in bireysel kültürel değerler ölçeği boyutlarından belirsizlikten kaçınma boyutu üzerine etkisinin regresyon analizi sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir. Regresyon analizi sonucunda sosyal mesafe tedbirlerine uyumdaki değişimin %22, 5'i ($R^2=0, 225$), resmi tedbirlere uyumdaki değişiminin %22, 9'u ($R^2=0,229$), aşılama politikalarına uyumdaki değişimin %12, 2'si ($R^2=0,122$), hijyen tedbirlerine uyumdaki değişimin %28,9'u ($R^2=0,289$), topluluktan kaçınma değişiminin %16,1'i ($R^2=0, 161$) belirsizlikten kaçınma tarafından açıklanmaktadır. Belirsizlikten kaçınma sosyal mesafe tedbirlerine uyum ($p=0,00$), resmi tedbirleere uyum ($p=0,00$), aşılama politikalarına uyum ($p=0,00$), hijyen tedbirlerine uyum ($p=0,00$), topluluktan kaçınma ($p=0,00$) boyutlarını etkilemektedir. Belirsizlikten kaçınma pandemi tedbirlerine uyum boyutlarının her birinde anlamlıdır.

Tablo 6: Pandemi Tedbirlerine Uyum Boyutlarının Kolektivizm Boyutuna Etkisi

<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>Bağımsız Değişken</i>	<i>Etkiler</i>						
		R	R²	B	T	p	F	P
Sosyal Mesafe Tedbirlerine Uyum	Kolektivizm	0,369	0,136	0,369	6,670	0,000	44,483	0,000
Resmi Tedbirlere Uyum		0,335	0,112	0,335	5,960	0,000	35,524	0,000
Aşılama politikalarına Uyum		0,260	0,067	0,260	4,549	0,000	20,692	0,000
Hijyen Tedbirlerine uyum		0,348	0,121	0,348	6,306	0,000	39,766	0,000
Topluluktan Kaçınma		0,272	0,074	0,272	4,796	0,000	23,005	0,000

Pandemi tedbirlerine uyum boyutlarının Hofstede'in bireysel kültürel değerler ölçeği boyutlarından kolektivizm boyutu üzerine etkisinin regresyon analizi sonuçlarına Tablo 6'da yer verilmiştir. Regresyon analizi sonucunda sosyal mesafe tedbirlerine uyumdaki değişimin %13, 6'i ($R^2=0,136$), resmi tedbirlere uyumdaki değişiminin %11,2'si ($R^2=0,112$), aşılama politikalarına uyumdaki değişimin %67'si ($R^2=0,067$), hijyen tedbirlerine uyumdaki değişimin %12,1'i ($R^2=0, 121$), topluluktan kaçınma değişiminin %74'ü ($R^2=0, 074$) kolektivizm tarafından açıklanmaktadır. Kolektivizmin pandemi tedbirlerine uyum boyutlarını etkilediği görülmektedir. Kolektivizm sosyal mesafeye uyum ($p=0,00$), resmi tedbirlere uyum ($p=0,00$), aşılama politikalarına uyum ($p=0,00$), hijyen tedbirlerine uyum ($p=0,00$) ve topluluktan kaçınma ($p=0,00$) boyutlarını etkilemektedir. Yani bireylerin kolektivizme eğilimin olması pandemi tedbirlerine uyumu etkilemektedir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada pandemi sürecinde bireylerin pandemi tedbirlerine ve aşılama politikalarına uyumda Hofstede'in bireysel kültürel değerlerinden belirsizlikten kaçınma ve kolektivizmin etkili olup olmadığı incelenmiştir. Ataman vd. (2021:243) tarafından gerçekleştirilen çalışmada bireylerin belirsizlikten bir an önce kurtulmak amacıyla bıkkın ve umursamaz davrandıkları belirtilmiştir. Yani bireyler belirsizlikten kaçınmak için tedbirlere uyum göstermemektedirler. Aynı şekilde Voegel ve Washman (2021), Hofstede'in kültürel boyutlarının ülkelerin salgını kontrol etmesini nasıl etkilediğine yönelik yaptığı çalışmada, belirsizlikten kaçınma ve hoşgörünün daha yüksek olduğu ülkelerde Covid-19 vaka oranlarının önemli ölçüde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çünkü belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek bireyler, yaşamlarını öngörülebilir ve kontrol edilebilir hale getirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, maske takmak veya evde tecrit etmek gibi hayatlarındaki değişikliklere direnmeleri daha olasıdır. Erman ve Medeiros (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada belirsizlikten kaçınma yüksekse sosyal tepkilerin zayıflaması, savunmasız gruplara daha az ilgi gösterilmesi gibi pandemi sürecini kötüleştirecek sonuçlar

ortaya çıkmaktadır. Alper vd. (2021) yaptığı çalışmada belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek bireylerin komplo teorilerine daha çok inanma eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmaların aksine Huynh (2020) Covid-19 döneminde 58 ülkeyi karşılaştırdığı çalışmasında daha yüksek belirsizlikten kaçınma endeksine sahip ülkelerin bakkal, eczane, parklar, toplu taşıma istasyonları gibi halka açık yerlerde bir arada olma olasılığının düşük olduğunu ortaya koymuştur. Yani belirsizlikten kaçınma yüksekse bireyler toplu ortamlardan veya kamusal alanlardan kaçınmaktadır. Bu çalışmada da benzer şekilde bireylerin toplu olarak bir arada bulunmaktan kaçındıkları, sosyal mesafe, resmi tedbirler, hijyen tedbirleri ve aşılama politikalarına daha çok uyum gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda, bireylerin belirsizlik ortamını fırsata çevirdikleri ve belirsizliği azaltmak için daha çok tedbirlere uyum gösterdikleri söylenebilir. Ayrıca Alper vd. (2021)'nin çalışmasının aksine komplo teorilerine de inanma eğilimlerinin zayıf olduğu söylenebilir.

Maaravi vd. (2021:1) yaptıkları çalışmada, bir toplumun ne kadar bireyciyse, Covid-19 ile ilgili vakalardan ve ölümlerden o kadar fazla acı çektiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak toplum aksine ne kadar kolektivistse tedbirlere uyma noktasında daha fedakârca davranabilmektedir. Xiao (2021) yüksek bireyciliğin hakim olduğu toplumlarda pandemiye yönelik psikolojik sıkıntının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Biddlestone (2020) yaptığı çalışmada kolektivism eğilimin sosyal mesafe ve hijyen önlemlerine uymada olumlu yönde etkili olduğu, bireyciliğin hâkim olduğu durumlarda bireylerin tedbirlere uyumda sıkıntı yaşadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada da benzer şekilde bireyci toplumların tedbirlere uyma noktasında sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Bireyci toplumların daha çok kendi sağlıklarına odaklanmaları baz alındığında toplumun iyiliğini düşünmek ve tedbirlere uymak bireyci toplumlar için anlamlı olmamaktadır. Çalışmalarla benzer şekilde kolektivism bu çalışmada da tedbirlere uyumu etkilemiştir. Kolektivist bireyler sosyal mesafe, aşı tedbirleri, hijyen tedbirleri ve resmi tedbirlerde daha uyumlu davranmışlardır. Bu da bireylerin tedbirlere uyarken sadece kendi iyiliklerini düşünerek hareket etmedikleri toplumun çıkarını ön plana koyduklarının göstergesi olabilmektedir.

Kadınların zorunlu olmasalar bile Covid-19 önlemlerine uyma olasılıkları daha yüksektir (Almutairi vd., 2020; Capraro ve Barcelo, 2020; Clark vd., 2020; Galasso vd., 2020; Haischer vd., 2020; Paramita, 2021). Bu çalışmada da pandemi tedbirlerine uyumda cinsiyet değişkeninin etkili olduğuna dair kadınların erkeklere nazaran daha çok tedbirlere uydukları bulgusuna ulaşılmıştır. Kadınların uyum göstermesinde hijyen hassasiyetinin erkeklere oranla daha yüksek olması veya cinsiyet rollerinin beraberinde getirdiği hassasiyet olduğu söylenebilir. Ayrıca kadınların pandemi tedbirlerine daha çok dikkat etmelerinin kadınların toplumda atfedilen “sağlıklı olmayı sağlayan tıbbi sağlayıcı” rolünden de kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü kadınların hastalıkların kontrolü noktasında dikkat etmeleri beklenmekte başarısız olduklarında hastalıklardan sorumlu tutulmaktadırlar (Rathgeber ve Vlassorf, 1993:515). Bunun da kadınlara ister istemez tedbirlere uyma noktasında da ilaveten bir sorumluluk yüklediği söylenebilir.

Haischer vd. (2020) bireylerin yaşının arttıkça sosyal mesafe tedbirlerine uyumun daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Nivette vd. (2021) ergenlerin ve gençlerin halk sağlığı önlemlerine uyum oranlarının düşük olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Almutairi vd. (2020) yaptıkları çalışmada yaşlı bireylerin ihtiyati tedbirlere daha fazla saygı duyduklarını vurgulamıştır. Bu çalışmada da benzer şekilde 18-24 yaş arası yaş grubunda sosyal mesafe tedbirlerine uyum, 35 yaş üstüne göre daha düşüktür. Aradaki yaş farkının yaşlı bireylerin hayatı anlamlandırmaları ve belli olgunluk seviyesine ulaşmalarıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Gençlere göre diğer bireylerin tedbirlere daha çok uymalarında pandeminin ciddiyetini daha çok fark etmeleri olabilir. Gençlerin yaşadıkları

toplumdan soyutlanmalarının zaman alması ve sosyal ortamlardan kopmamaları da tedbirlere uyumun düşük olduğunun göstergesidir. Ayrıca aşılama politikalarına ve sosyal mesafeye uyum davranışında 18-24 arası yaş aralığında diğer yaşlara göre farklılık olmasında, bu yaş aralığında sosyal hareketliliğin fazla olması etkili olabilir.

Volfe vd. (2020) pandemi tedbirlerine uyumda meslekler arası eşitsizliğin olduğunu ve her meslek grubunun eşit oranda uyum sağlamadıklarını bulmuşlardır. Dragano (2021)'da mesleklerin eşitsizliğine vurgu yapmıştır. Benzer şekilde bu çalışmada da resmi tedbirlere uyumda meslekler etkili olmuştur. Resmi tedbirlere uyumda meslekler arası farklılık olmasında tedbirlere uyma zorunluluğunun etkili olduğu ve kurallara uymayanlara cezai yaptırımların etkisinin olduğu söylenebilir. Aşılama politikalarına uyumda mesleklerde anlamlı fark bulunmasında işe girişlerde ve işin devamı için kamunun zorunlu aşılama politikaları yapmalarının etkili olduğu söylenebilir. Hijyen tedbirlerine uyumda öğrenci/çalışmıyor grubunun farklılaşmasında kendilerini pandemi şartlarından soyutlamasının zor olduğu şartlarda hayatlarını devam ettirmeye çalışmalarının ve bu nedenle karşı karşıya kaldıkları pandemi riskiyle baş etmek için hijyen tedbirlerine daha çok önem göstermelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Liu vd. (2022) yaptığı çalışmada Covid-19 geçiren çalışanların işe döndüklerinde pandemi tedbirlerine daha çok uyum gösterdiklerini bulmuştur. Bu çalışmada bireylerin pandemi tedbirlerine uyum davranışında Covid-19 geçirme durumları etkili olmamıştır. Pandemi tedbirlerine uyum noktasında bir farklılık olmamasının arka planında bireylerin Covid'i geçirme durumlarının bir daha olmayacağını düşünmeleri etkili olabilir. Ya da bireylerin daha öncesinde uyum gösterdikleri noktada Covid-19 geçirmeleri sonucunda tedbirlerin etkili olduğuna dair güvenlerinin zayıf olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Mendez (2021) yaptığı çalışmada gelirin pandemi sürecinde önemli bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kaya vd. (2021)'nin yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemisinin eşitlikçi olduğunu, zengin ve fakir ayrımı yapmadan tüm gelir gruplarını etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca düşük gelirli bireyler çalışmak zorunda oldukları için gerek bireysel gerek de devletin aldığı önlemlere uyum noktasında sıkıntı yaşamışlardır. Bu çalışmada Kaya ve diğerlerinin (2021) çalışmasından farklı olarak gelir düzeyine göre pandemi tedbirlerine uyumda farklılık yoktur. Yani gelir düzeyinin fazla ve az olması tedbirlere ve aşılama politikalarına uyumla ilişkili değildir.

Almutairi vd. (2020) yaptıkları çalışmada eğitim seviyesinin arttıkça bireylerin pandemi tedbirlerine uyumda daha istekli davrandıkları sonucuna ulaşmıştır. Carlucci vd. (2020) de eğitim seviyesinin pandemi tedbirlerine uyumda etkili olduğuna ulaşmıştır. Bu çalışmada da resmi tedbirlere uyumda lise ve altı daha düşük seviyede uyum göstermiştir. Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin tedbirler noktasında daha da bilinçlendiği ve resmi politikalara uyum noktasında daha istekli davrandıkları bu durumu açıklar niteliktedir. Ayrıca bu çalışmada belirsizlikten kaçınmada meslekler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Farklılığın öğrencilerden kaynaklandığı görülmektedir. Öğrencilerin toplu bir ortamda bulunmaları düşünüldüğünde tedbirlere uyumda sorun yaşayacakları düşünülmektedir.

SONUÇ

Çalışmada kültürel bir değer olan belirsizlikten kaçınma davranışının bireylerin pandemi tedbirlerine uyum davranışını önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bireyler belirsizlik ortamında tedbirlere uyum göstererek pandemi riskini en aza indirmektedirler. Kolektivist toplumlar ise pandemi tedbirlerine veya aşılama politikalarına daha çok uyum göstermektedir. Kolektivist toplum olmanın gerektirdiği iç içelik ve bütünleşme bireylerin pandemi tedbirlerine uyumunu etkilemiştir. Kolektivist bireyler halk sağlığı tedbirlerine uyumda sorun yaşamazken sosyal mesafeye uyum gibi insanları daha bireyselliğe iten tedbirlere uyumda sorun yaşadıkları görülmektedir. Ayrıca

bireylerin resmi tedbirler gibi zorlayıcı tedbirlerde daha çok uyum gösterdikleri, gönüllü halk sağlığı politikalarına uyumda sıkıntı yaşadıkları ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Pandeminin toplumun her kesiminde eşit şekilde dağılmadığı ve tedbirlere uyum noktasında meslekler ve yaş grupları arasında farklılık olduğu görülmektedir. Pandemi tedbirlerine uyum davranışında meslek, cinsiyet, eğitim durumu ve yaş grupları önemli demografik değişkenler olarak bulunmuştur. Kadınların erkeklere göre daha çok uyumlu davrandığı görülmektedir. Bireylerin daha çok bireysel tedbirlerden ziyade kamu politikaları tarafından verilen tedbirlere uyum gösterirken zorunlu olmasını baz aldıkları bulunan sonuçlardan biridir. Özellikle sosyal hareketlenmenin fazla olduğu gruplarda pandemi tedbirlerine uyum da zor olmaktadır. Bireylerin daha çok pandemi riskiyle karşılaştıkları işlerde çalışmalarını pandemi tedbirlerine daha çok uymalarını sağlamıştır. Çalışmadan çıkan sonuca göre gelir durumu pandemi tedbirlerini etkilememiştir. Bu durumda geliri düşük bireyler aşılama politikası ve pandemi tedbirlerine uyarken sorun yaşamamışlardır. Gelir düzeyi yüksek bireylerle aralarında büyük bir fırsat eşitliği noktasında sorun olmamıştır. Covid-19 geçiren bireylerin pandemi tedbirlerine uyarken bu kriterden etkilenmemesi bulunan diğer sonuçtur. Covid-19 geçiren bireylerin daha hassas olması beklenirken tam tersine tedbirlere uyum sağlayamamasının, hastalığı geçirmiş olmadan kaynaklı güvenle bağlantılı olduğu söylenebilir. Ayrıca eğitim seviyesinin yüksek olması pandemi tedbirlerine uyumu etkilemiştir. Lise ve altında eğitim düzeyine sahip bireyler lisans ve lisansüstü bireylere göre daha az uyum sağlamışlardır. Bu durum da eğitim düzeyinin pandemi tedbirlerine uyumda ne kadar etkili olduğunu göstermiştir. Bu kapsamda özellikle eğitim seviyesi düşük kesime yönelik, pandemi tedbirlerinin önemi hakkında ikna edici, bilgilendirici kamu çalışmaları, sağlık eğitim programları yapılmalıdır. Bu çalışmada belirsizlikten kaçınma ve kolektivism/bireysellik boyutlarının pandemi tedbirleri ve aşılama politikalarına uyumu incelenmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda diğer boyutlar da çalışmaya dahil edilerek daha geniş örneklerle çalışma planlanabilir. Ayrıca pandemi tedbirleri ve aşılama politikalarında farklı ülkeler baz alınarak Hofstede'nin kültürel boyutları çerçevesinde ülkeleri karşılaştıran çalışmalar yapılabilir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI BEYANI

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

DESTEK VE TEŞEKKÜR BEYANI

Çalışma herhangi bir destek almamıştır. Teşekkür edilecek bir kurum veya kişi bulunmamaktadır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- AFS (2012). Hofstede'in kültürel boyutlar teorisi. *Intercultural Link*, 1-5.
- Akalın, D. (2018). *Örnek araştırmalarıyla sosyal bilimlerde araştırma tekniği anket*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Almutairi, A.F., Bani, M. A, Alessa, Y.M, Almutairi, S.B., & Almaleh, Y. (2020). Public trust and compliance with the precautionary measures against covid-19 employed by authorities in Saudi Arabia. *Risk Management Health Policy*, 13, 753-760.
- Alper, S., Bayrak, F., & Yılmaz, O. (2021). Psychological correlates of covid-19 conspiracy beliefs and preventive measures: Evidence from Turkey. *Current Psychology*, 40, 5708-5717.
- Atalay, S., & Solmazer, G. (2021). The relationship between cultural value orientations and the changes in mobility during the covid-19 pandemic: a national-level analysis. *Cultural Psychology*, 12, 1-13.
- Ataman, K., Bozkurt, V., Göka, E., İlhan, N.M., Yıldırım, N., Çiftçi, E., Liman, U., & Vuran, B. (2021). Covid-19 küresel salgınının toplumsal etkileri. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 235-248.
- Bavel, J.J., V., Baicker, B., Boggio, S.P., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., & Willer, R. (2020). Using social and behavioural science to support covid-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4(5): 460-71.
- Bayeh, R., Yampolsky, M.A., & Ryder, A.G. (2021). The social lives of infectious diseases: why culture matters to covid-19. *Frontiers Psychology*, 12: 648086.
- Biddlestone, M., Green, R., & Douglas, K.M. (2020). Cultural orientation, power, belief in conspiracy theories, and intentions to reduce the spread of COVID-19. *British Journal of Social Psychology*, 59(2020), 663-673.
- Capraro, V., & Barcelo, H. (2020). The effect of messaging and gender on intentions to wear a face covering to slow down COVID-19 transmission. *Arxiv*. 1-22.
- Carlucci, L., D'Ambrosio, I., & Balsamo, M. (2020). Demographic and attitudinal factors of adherence to quarantine guidelines during covid-19: the italian model. *Frontiers in Psychology*, 11. doi:10.3389/fpsyg.2020.559288
- Çetin, E. (2022). Toplum ve kültürün pandemi sürecinde değişime olan etkileri: sosyolojik bir analiz. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(37), 318-333.
- Dahl, S., (2009), An overview of intercultural research. 20 Temmuz 2022 tarihinde <http://stephan.dahl.at/research/online-publications/intercultural-research/halls-classic-patterns/> adresinden erişildi.
- Dragano, N. (2021). Occupational inequalities during the pandemic: epidemiological evidence. *European Journal of Public Health*, 31(3), 22.
- Erman, A., & Medeiros, M. (2021). Exploring the effect of collective cultural attributes on covid-19-related public health outcomes. *Frontiers Psychology*, 12, 1-13.
- Galasso, V., Pons, V., Profeta, P., Becher, M., Brouard, S., & Foucault, M. (2020). Gender differences in COVID-19 attitudes and behavior: Panel evidence from eight countries. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 117(44), 27285-27291. <https://doi.org/10.1073/pnas.2012520117>
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güven, F. (2020). Koronavirüs pandemisinin kültüre etkileri. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7, 81-96.
- Haischer, M., Beilfuss, N.R., Hart, R.M. Opielinski, L., Schmit, E., Wrucke, D.,... Hunter, K.S. (2021). Who was wearing a mask in 2021? Update on gender-, age-, and location-related differences during the COVID-19 pandemic, *Medrxiv*, 1-17.
- Han, L., Wang, R., & Siau, K. (2020). Effects of national culture on covid-19 pandemic control and management. *41st International Conference on Information Systems*, 1.
- Harknett, K.W., & Schneider, D. (2021). Inequalities at work and the toll of covid-19. *Health Affairs*, 1-6.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*, Second Edition, London: Sage Publication.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: the hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-26.

- Hofstede, G., & Bond, M. H. (1984). Hofstede's culture dimensions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15(4), 417-433. doi:10.1177/0022002184015004003
- Huynh T. (2020). Does culture matter social distancing under the COVID-19 pandemic?. *Safety Science*, 130, 104872.
- İnce, M., & Yılmaz, M. (2020). Olağanüstü olayların sosyal yaşam ve kültürler etkisi; Covid-19 salgınının Türk kültürüne etkisi üzerine bir araştırma. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (2), 552-571.
- Jiang, S., Wei, Q., & Zhang, L. (2021). *Individualism vs. collectivism and the early-stage transmission of Covid-19*. 21 Şubat 2022 tarihinde https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3646229 adresinden erişildi.
- Karaca, Ş., & Gümüş, N. (2018). *Kültür ve tüketim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kaya, E., Güngör, S., & Erdoğan, E. (2021). Sağlıkta eşitsizlik bağlamında covid-19 pandemisinin toplumsal yansımaları. *International Journal of Health Sociology*, 1(1), 34-51.
- Kılıç, S. (2016). Cronbachs alpha reliability coefficient. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Kochkina, N., & Riccardi, M. (2021). How covid-19 pandemic reshaped cultural environment in Italy and Ukraine: facebook content analysis. *Jurnal The Messenger*, 13, 194.
- Liu, J., Tong, Y., Li, S., Tian, Z., He, L., & Zheng, J. (2022). Compliance with COVID-19-preventive behaviours among employees returning to work in the post-epidemic period. *BMC Public Health*, 22, 369.
- Lu, G. J., Jin, P., & English, S.A. (2021). Collectivism predicts mask use during covid-19 proceedings of the national academy of sciences. *The Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(23), 1-8.
- Maaravi, Y., Levy, A., Gur, T., Confino, D., & Segal: (2021), The tragedy of the commons?: How individualism and collectivism affected the spread of the covid-19 pandemic. *Brief Research Report Article*, 9, 1-6.
- Malhotra, M., & Gaur, M. (2020). Application of Hofstede's model to study the role of indian culture for sustenance during covid-19. *Journal of Xi'an University of Architecture & Technology*, 961-977.
- Mayer, J. D., Schintler, L. A., & Bledsoe: (2020). Culture, freedom, and the spread of covid - 19: do some societies and political systems have national anti - bodies?. *World Medical & Health Policy*, 12(4), 498-511.
- Mendez, R.J. (2021). Explaining people's worry levels during the covid-19 pandemic: an analysis of socio-economic and cultural dimensions. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-13.
- Meulenaer, S., De Pelsmacker, P., & Dens, N. (2015). Have no fear: how individuals differing in uncertainty avoidance, anxiety, and chance belief process health risk messages. *Journal of Advertising*, 44(2), 114-125.
- Murphy, K., Williamson, H., Sargeant, E., & McCarthy, M. (2020). Why people comply with Covid-19 social distancing restrictions: Self-interest or duty?. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 53(4), 477-496.
- Nayak, M., & Sharada, G., A. (2012). Socio-cultural perspectives on health and illness 1 2 3. *Nitte University Journal of Health Science*, 2(3), 61-67.
- Nivette, A., Ribeaud, D., Murray, A., Steinhoff, A., Bechtiger, L., Hepp, U., & Eisner, M. (2021). Non-compliance with Covid-19-related public health measures among young adults in Switzerland: Insights from a longitudinal cohort study. *Social Science & Medicine*, 268, 113370.
- Once, S., & Almagtome, A. (2014). The relationship between hofstede's national culture values and corporate environmental disclosure: an international perspective. *Research Journal of Business and Management*, 1(3), 279-304.
- Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) (2020). Enforcing Social Distancing - Assessing What Works and What Doesn't. 20 Temmuz 2022 tarihinde <https://oecdonthellevel.com/2020/05/12/enforcing-social-distancing-assessing-what-works-and-what-doesnt/> adresinden erişildi.
- Papageorge, N. W., Zahn, M. V., Belot, M., van den Broek-Altenburg, E., Choi, S., Jamison, J. C., & Tripodi, E. (2021). Socio-demographic factors associated with self-protecting behavior during the Covid-19 pandemic. *Journal of population economics*, 34(2), 691-738.
- Paramita, W., Rostiani, R., Winahjoe, S., Wibowo, A., Virgosita, R., & Audita, H. (2021). Explaining the voluntary

- compliance to covid-19 measures: an extrapolation on the gender perspective. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 1-18.
- Pogrebna, G., Alexander A. & Kharlamov. (2020). The impact of cross-cultural differences in handwashing patterns on the covid-19 outbreak magnitude. *ResearchGate*, 1-10.
- Prevedouros, P. (2020). *US reliance on mass transit explains a big part of the epidemic*. 22 Şubat 2022 tarihinde <https://www.civilbeat.org/2020/04/us-reliance-on-mass-transit-explains-a-big-part-of-the-epidemic/> adresinden erişildi.
- Rathgeber, E. M., & Vlassoff, C. (1993). Gender and tropical diseases: A new research focus. *Social Science & Medicine*, 37(4), 513-520.
- Saran, M., & Bitirim, S. (2012). Hofstede'in kültürel boyutlar kuramına göre kültürlerarası farklılıkların yönetiminde halkla ilişkiler ve iletişim. *Yeni İletişim Teknolojileri ve Toplumsal Dönüşüm-II. Uluslararası İletişim Sempozyumu*, 1084-1097.
- Saylık, A. (2019). Hofstede'in kültür boyutları ölçeğinin Türkçeye uyarlanması; geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1860-1881.
- Shekrladze, I., Javakhishvili, N., & Chkhaidze, N. (2021). Culture related factors may shape coping during pandemics. *Frontiers Psychology*, 12.
- Ting, R.S.K., Aw Yong, Y.Y., Tan, M. M., & Yap, C. K. (2021). Cultural responses to covid-19 pandemic: religions, illness perception, and perceived stress. *Frontiers Psychology*, 12: 634863.
- Türker, N., & Karadağ, D. (2020). Kültürel farklılıklar: Hofstede'in kültürel boyutları üzerine Trabzon ve Şanlıurfa illerinde bir uygulama. *Journal of Economy Culture and Society*, 61, 271-295.
- Voegel, W., & Wachsmann, Y. (2021). The effect of culture in containing a pandemic: the case of Covid-19, *Journal of Risk Research*, 1-11
- Xiao, W.S. (2021). The role of collectivism-individualism in attitudes toward compliance and psychological responses during the covid-19 pandemic. *Frontiers Psychology*, 12, 1-9.